

Pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan

Lise-Lotte Bjervås

2014-09-26

Förskolan i ett samhällsperspektiv

- Förskolan befinner sig i en kunskapsekonomi som bär på idén om ett livslångt lärande.
- En kunskapsekonomi fungerar inte av maskinkraft utan av hjärnkraft – kraften att tänka, lära och skapa nytt.

(Hargreaves, 2004, s 41).

- Mänskligt kapital - människors förmågor, bildning, begåvning och egenskaper - är i en global kunskapsekonomi nyckeln till försörjningsmöjligheter och till ekonomisk tillväxt.

Förskolan i ett samhällsperspektiv

- Individen som lär hela livet, idag och i en idealisk framtid, är normen i ett samhälle som framställs som ett lärande samhälle.
- Svenska policytexter innehåller föreställningar om att det livslånga lärandet börjar i förskolan, genom fostran till en lärande livsstil som fokuserar på arbetsmarknadens behov.

(Berglund, 2007)

- Förskoleåren ses i de nordiska och central-europeiska länderna som en tid då grunden för det livslånga lärandet ska läggas.

(OECD, 2006)

Förskolan i ett samhällsperspektiv

- Begrepp som **omsorg** och **omvårdnad** har gått från att i Barnstugeutredningen varit frekvent förekommande till att i läroplanen endast förekomma i något sammanhang. **Lära** och **lärande** är begrepp som lyfts fram i läroplanen (Lpfö 98).

(Månsson, 2000)

- I den reviderade läroplanen (Skolverket, 2010) återfinns ordet lärande mer frekvent än ordet omsorg.
- Är omsorg och lärande motsatsord i förskolans verksamhet eller ”två sidor av samma mynt”?

Bedömning – ett didaktiskt perspektiv

- *Varför* ska bedömning ske?
- *Vad* ska bedömas?
- *När* ska bedömning ske?
- *Hur* ska bedömning ske?
- *Vilka* redskap ska eller kan användas vid bedömning?

Förskolan som bedömningspraktik

Verksamheten

Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas.

Individen

För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras.

(Utbildningsdepartementet, 1998/2010, s 13)

Förskolan som bedömningspraktik

*Ett uppdrag som kan uppfattas som
motsägelsefullt...*

Det finns en svårighet i lärarnas uppdrag att utvärdera och bedöma verksamheten genom bedömningar av barn, samtidigt som det är verksamheten och inte barnen som ska vara i fokus för granskning.

(Bjervås, 2011, s 20)

Hur ser vi på kunskap?

Olika sätt att se på kunskap:

- Kunskap är sann, objektiv och mätbar.
- Kunskap är temporär, subjektiv och kontextuell.

Hur förstår vi barns lärande?

Linjärt lärande:

- Lärande är individuellt
- Progressiv och hierarkisk

Rhizomatiskt lärande:

- Lärande sker i oförutsägbara banor
- Lärande är relationellt – sker i samspel med andra människor, material och lärmiljö

Albert Einstein....

”Logik tar dig från A till B
Fantasi tar dig hur långt som helst”.

Pedagogisk dokumentation?

Pedagogisk dokumentation

är en beteckning på ett speciellt sätt att dokumentera som förekommer i förskolan och inte ett omdöme på kvaliteten på dokumentationen.

Pedagogisk dokumentation och bedömning

Pedagogisk dokumentation innehåller oundvikligt någon form av granskning och bedömning på individnivå eftersom barnet synliggörs som subjekt.

Pedagogisk dokumentation och ”klassiska” barnobservationer

- **”Klassiska” barnobservationer** - utvärdera barns utveckling i relation till förutbestämda kategorier utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv.
- **Pedagogisk dokumentation** - se och försöka förstå det som händer i det pedagogiska arbetet och att se barns kapacitet utan att ställa det emot förutbestämda förväntningar.

(Dahlberg, Moss & Pence, 2001)

Ett socialkonstruktivistiskt grundantagande

- Språket är med och formar vårt meningsskapande i världen.
- När människor talar med varandra konstruerar de världen. (Burr, 1995)

Ett socialkonstruktivistiskt grundantagande

Metaforer som beskriver språkets förhållande till världen:

- Spegel
- Byggarbetsplats

(Potter, 1996)

Den dialogiska rösten – det dialogiska yttrandet

- ”I live in a world of others’ words”.

(Bakhtin, 1986, s 143)

- Världen är polyfon - en värld fylld av många röster.

- Rösterna existerar inte endast sida vid sida - ingår i ett dialogiskt samspel.

(Bakhtin, 1986)

Den dialogiska rösten – det dialogiska yttrandet

- Alla yttranden är länkar i en komplext sammansatt kedja.
- Yttrandet responderar på röster från det förgångna såväl som på framtida röster.
- Det existerar inte fullständigt neutrala yttranden. Yttranden är alltid kopplade till värden.

(Bakhtin, 1986)

Språk som social handling – social praktik

- Kommunikativa händelser inom en viss språkgemenskap vid en institution styrs av ramar, inom vilka medlemmarna kan agera.
- Institutionella ramar innehåller ideologiska representationer.
- Ideologier kopplas till makt - verkar effektivt i den diskursiva praktiken när de har blivit naturaliserade, tagna för givna och uppnått en status som sunt förnuft.

(Fairclough, 1992,1995)

Frågeställningar

- Hur framträder och bedöms förskolebarn under lärarnas gemensamma planeringssamtal när pedagogisk dokumentation brukas som dokumentationsverktyg?
- Hur talar lärarna om pedagogisk dokumentation som arbetsverktyg i förskolan relaterat till de dokumenterade barnen?

Metod

- Två förskolor ingår i studien.
- Deltagit i lärarnas veckovisa planeringsmöten under en termin på varje förskola.
- 10 lärare med gedigen erfarenhet av PD.
- Yrkeserfarenhet mellan 6 månader och 34 år
- 45 barn i åldrarna 1-5 år.
- Fokus i studien är samtal om barn i åldrarna 1-3 år.
- Ljudupptagning med hjälp av bandspelare.

Tema: Samtal om förskolebarn

- *Förskolebarn – förmågor eller begränsningar*
Hur förskolebarn uppfattas ur ett kompetensperspektiv.
- *Förskolebarn – person eller position*
Var placeras förmågor och begränsningar?
I barnet eller i sammanhanget?

Tema: Samtal om pedagogisk dokumentation

- *Pedagogisk dokumentation – barnen och innehållet*

Lärarna resonerar om förskolebarns möte med och handhavande av dokumentationerna.

- *Pedagogisk dokumentation – barnen och processen*

Lärarnas tankar om pedagogisk dokumentation som arbetsmaterial.

Resultat

- I samtalen bedömer lärarna främst barnen som kompetenta barn med många förmågor.
- Lärarna placerar huvudsakligen förmågor i barnen och inte främst i sammanhanget.

Resultat

- Sammanhanget som lärarna erbjuder barnen beskrivs av lärarna som både stödjande och begränsande.
- I viss mån bedöms barnen också utifrån ett mognadstänkande vara begränsade.
- Lärarna verkar söka efter brytpunkten när barns förmågor har nått en gräns och inget i sammanhanget kan hjälpa barnen att överskrida den.

Resultat

- Lärarna lägger stor vikt vid sitt eget ansvar att skapa goda förutsättningar för barns utveckling och lärande i förskolans verksamhet.
- Bedömningar av barn görs i relation till den verksamhet lärarna bedömer att de erbjuder barnen.

Resultat

Lärarna ser dokumentationerna som verktyg som hjälper barnen att ...

- använda kompetenser som de redan har.
- övervinna begränsningar och bli mer kompetenta.

Resultat

- Själva dokumentationsmomentet framstår som ett moment där lärarna riskerar att störa barnen i deras processer.
- Pedagogisk dokumentation är ett dokumentations- och bedömningsverktyg som innehåller kritiska aspekter som lärarna har att förhålla sig till.

Resultat

Lärarna anser att användandet av arbetsverktyget pedagogisk dokumentation erbjuder barnen fördelar som överväger de nackdelar som de har identifierat.

Pedagogisk dokumentation som bedömningsverktyg

Pedagogisk dokumentation kopplas av många samman med diskursen om det kompetenta barnet.

Pedagogisk dokumentation som bedömningsverktyg

Pedagogisk dokumentation gör det möjligt att få syn på hur barns meningsskapande kan ske.

Pedagogisk dokumentation som bedömningsverktyg

”I arbetet med pedagogisk dokumentation behöver vi både försöka förstå och koda det vi ser och hör men också vara vaksamma på att vi inte låser fast tanken. Vi behöver träna på att tänka tvärtemot och på otänkbara sätt för att göra det möjligt att se något bortom det vi redan vet och bortom koder och förståelser som vi efter hand tar alltmer förgivna”.

(Lenz Taguchi, 2012)

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation förbinder det som har hänt med nuet och det som kan komma att hända

(Lenz Taguchi, 2012)

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation

- gör praktiken materiell
- en aktiv agent

(Lenz Taguchi, 2010)

”Pedagogiska idéer och tankar blir synliga och materialiserade genom dokumentationen”

(Palmer, 2012, s 34)

Pedagogisk dokumentation

Ett underlag som gör det möjligt att utgå från vad barnen kan och gör nu.

Utgångspunkten är inte vad barnen ännu *inte* kan och gör, men syftet är att utmana och stimulera barns lärande = expanderat kunnande.

Pedagogisk dokumentation

”Vi planerar,
organiserar och
observerar
för att kunna släppa in
det oväntade och
oplanerade!”

(Lenz Taguchi)

Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation – ett underlag för pedagogiska ställningstaganden

Förskolan i ett samhällsperspektiv

”Förskoleinstitutioner är socialt konstruerade. De har inga naturgivna egenskaper, inga inneboende kvaliteter, inga nödvändiga syften. Vad de ska vara till för, frågan om deras roll och syfte är inte självklara frågor. De är vad vi ”männsliga samhällsaktörer” gör dem till”.

”Det vi *anser* att dessa institutioner är, det bestämmer vad de gör och vad som pågår inne i dem”.

(Dahlberg, Moss & Pence, 2001/2013)

Enligt OECD-rapporter:

Satsningar på formaliserad undervisning i de tidiga åren har inte gett bättre resultat i skolan.

Hög kompetens hos personalen har starkt samband med läranderesultat hos barnen, i synnerhet personalens förmåga att skapa goda pedagogiska miljöer som gör skillnad för barnen.

(Skolinspektionens rapport 2012:7)

Frågor som väcks utifrån ett makt- och etiskt perspektiv...

- Är barn objekt eller subjekt i dokumentationsprocesser?
- Ges barn möjlighet att verbalt eller med kroppsspråk godkänna sitt deltagande i dokumentationsprocesser?

Frågor som väcks utifrån ett makt- och etiskt perspektiv...

- Vilka processer väljer lärare att följa och varför väljs dessa?
- Vilka barn blir synliga i dokumentationerna och vilka barn blir inte synliggjorda?
- Vilka barn ges möjlighet till delaktighet och inflytande i de processer som väljs ut? Vilka barn ges inte denna möjlighet i samma omfattning?